G. Merkel, Die freien Letten und Ehsten (1820), lk. 118 jj.; R. J. L. v. Samson-Himmelstiern, Historischer Versuch über die Aufhebung der Leibeigenschaft in den Ostseeprovinzen (1838), v. 44 jj.; E. Loening, Die Befreiung des Bauernstandes in Deutschland und in Livland (B. M. 27., 1880, lk. 111 jj.) ja Ueber die Apologetischen Bemerkungen des Herrn Baron Bruiningk (*ibid.*, lk. 348 jj.); H. Baron Bruiningk, Apologetische Bemerkungen (*ibid.*, lk. 260 jj.) ja Apologie der apologetischen Bemerkungen (lk. 486 jj.); A. v. Transehe-Roseneck, Gutsherr und Bauer in Livland im 17. und 18. Jahrhundert (1890), lk. 149; A. Agthe, Ursprung und Lage der Landarbeiter in Livland (1909), lk. 43 jj.; J. Vigrabs, Rozena deklaracijas sastādišanas gaita un vinas vēsturiskā nozime (Izglitibas Ministrijas Menešrakts 1925, lk. 581 jj.); L. Arbuzovs, »Rozena deklaracijas« un Budberga-Šradera zemes tiesību projekta stāvoklis zemnieku tiesību vēsturē (*ibid.* 1926, lk. 149 jj.); H. Bruiningks, Vēlreiz tā sauktā 1739. gada »Rozena deklaracija« un zemes tiesību projekts (*ibid.*, lk. 437 jj.).

H. Kr.

ROSENPLÄNTER, Johann Heinrich, keeleuurija, ajakirjanik ja koolimees, sünd. 12. VII 1782 Volmaris postijaama-pidaja pojana, õppis Tallinna gümnaasiumis ja Riia toomkoolis, oli siis mitmes perekonnas maal koduõpetajaks ja isegi kohtukantselei ametnikuks ning viimaks Tartus algkooli õpetajaks, kus ta ka 1803. a. mais astus vastavatud ülikooli usuteaduskonda. Üliõpingud a. 1806 lõpetanud ja kirikuõpetaja kandidaadiks pääsnud a. 1807, sai R dets. 1808 Tori hingekarjaseks ja 1809. a. kevadel Pärnu Elisabeti (eesti) kiriku õpetajaks, mis ametis ta püsis kuni surmani 15. IV 1846 Pärnus. — R. on üks silmapaistvamaid kujusid ajajärgult, kui meie kodumaa, eriliselt aga eestlaste vaimuelu oli veel sakslaste arendada ning juhtida, nimelt tolle aja lõpupoolelt. Prantsuse revolutsiooni tekitatud vabama ajavaimu puhangud suunasid tunduvalt mitmete baltlaste huvisid kohaliku maarahva elule ja XVIII a. s. II poolel ja XIX a. s. alul Lääne-Euroopas virgunud rahvakeele ning folkloori harrastused leidsid meilgi tugevat kajastust A.W. Hupel'i, Chr. H. J. v. Schlegel'i, J. W. Luce', A. F. Knüpffer'i, G. H. Schüdlöffel'i, K. J. Peterson'i ja O. W. Masing'i tegevuses. Selle ajajärgu, eriliselt XIX a. s. teise ja kolmanda aastakümne tsentraalse tähtsusega isik meie keele, kirjanduse ja rahvateaduse viljeluse alal on kahtlemata R. Tema tegevuse tähtsam avaldus on 20-köiteline, umb. 3400-leheküljeline kirjanduslik, keele- ja rahvateaduslik ajakiri »Beiträge zur genauern Kenntniss der ehstnischen Sprache« (I Pärnus, 1813, 128 lk.; II 1813, 152 lk.; III 1814, 172 lk.; IV 1815, 180 lk.; V 1816, 172 lk.; VI 1816. 135 lk.; VII 1817, 168 lk.; VIII 1817, 176 lk.; IX 1817, 158 lk.; X 1818, 158 lk.; XI 1818, 169 lk.; XII 1818, 158 lk.; XIII 1821, 168 lk.; XIV 1822, 202 lk.; XV 1822, 166 lk.; XVI 1823, 182 lk.; XVI 1825, 198 lk.; XVIII 1827, 158 lk.; XIX 1828, 218 lk.; XX 1832, 169 lk.; peale selle eessõnu, pagineerimata lehekülgi, tabeleid jne.). Ses teoses kehastub R.-i suur idealism ja visa, sihikindel ning isiklikke huvisid salgav tahe töötada kodumaa, eriliselt aga eestlaste kultuurielu arendamiseks, sest oli ju tol ajal teadusliku ajakirja 20-aastane ilmutamine kitsa lugejakonna tõttu ühendatud suurte aineliste raskustega. Siin võimaldab R. tervele reale tolleaegseile kirjameestele ja õpetlastele uurimuste, mõttevahetuste, ainekogude ja arvustuste avaldamise. R.-i enda kirjutatud artikleist ses ajakirjas on tähtsamad: 1. »Ueber die Nothwendigkeit sich eine genaue Kenntniss der ehstn. Sprache zu verschaffen« (II, 1—15), kus autor rõhutab eesti keele kätteõppimise tegelikku vajadust ning kasusid ning asetab nõude, et keskkoolides õpetataks rahvakeelt vähemalt 2 tundi nädalas; 2. »Ueber die Bildung u. Bereicherung d. ehstn. Spr.« (III, 53—89), kus eesti k. arendamise ja rikastamise vahendeiks nimetatakse murdeid, soome keelt ja teisi sugukeeli, uute sõnade ja kõnekäändude kujundamist, vananenud sõnade elustamist ja võõrkeeltest laenamist; 3. »Die allgem. Schriftspr. u. d. dorpatsche Dialect« (XIV, 131—45; 4. »Uebersicht d. esthn. Literatur, nach d. Inhalte d. Schriften u. chronologisch geordnet« (XX, 1—41); 5. »Versuch bestimmte Regeln für die ehstn. Orthogr. festzusetzen« (I, 107—23); 6. »Vorschläge, die ehstn. Orthogr. betreffend« (XIII, 47—73); 7. »Welche Wörter mit einem õ geschrieben werden müssen« (XIV, 145—98); 8. »Erste Versuche zu e. künftigen ehstn. Synonymik« (I, 14—23); 9. »Beitr. v. ehstn. Wörtern u. Redensarten zu Hupels ehstn. Wörterbuch« (I, 53—75, X, 139—47, XVII, 143—98, XVIII,114—31); 10. »Ueber die Declin. d. ehstn. Familienod. Zunamen« (XVIII, 41—50); 11. »Germanismen«. I Pea in d. Bedeutung v. Haupt; II Üks statt des unbestimmten Artikels« (II, 80—96); 12. »Ueber zwei Bücher v. Rossinius« (V, 13—36); 13. »Wer die Lieder i. d. ehstn. Gesangbuche übersetzt u. gedichtet hat« (XIIIV, 10—34); 14. »Poesiend. Ehsten« (VII, 32—87), 56 muistset eesti rahvalaulu; 15. »Sprichwörter«, (XI, 148—68); 16. »Eine Predigt am heil. 3 Königstage« (VIII 143—